Personalizarea curriculară
în activitatea didactică

Prof. Dulceac Dorina
Școala Gimnazială Nr. 1 Suceava

Organizarea diferențiată sau personalizată a conținuturilor curriculare vizează în esență adaptarea procesului de instruire la posibilitățile aptitudinale, la nivelul intereselor cognitive, la ritmul și la stilul de învățare al elevului.

Din perspectiva profesorului care predă la ciclul primar, diferențierea experienței de învățare a unui elev poate avea în vedere: conținuturile de învățare propuse, strategiile didactice interactive, care să permită comunicarea și interrelaționarea pozitivă, mediul psihosocial al clasei, standardele de performanță și procesul de evaluare, colectivă și individuală.

Specificul diferențierii curriculare se poate realiza pentru unul sau mai mulți elevi și presupune mai întâi o evaluare a distanței elevului respectiv față de obiectivele (de normă, ale programei) instruirii, pentru ca să se poată alege cele mai potrivite programe de recuperare – pentru cei ce nu ating nivelul de cunoștințe cerut de programă, dar și programe speciale, de îmbogățire sau aprofundare pentru elevii care depășesc nivelul general al unui grup școlar.

Diferenţierea curriculară înseamnă reflecţia asupra predării şi învăţării în modalităţi noi şi diferite, în mod continuu şi flexibil. Din această perspectivă nu poate fi vorba de un început şi de un sfârşit, de lucruri corecte sau incorecte, de reţete sau de ingrediente perfecte. Este vorba mai degrabă de o filosofie lucrativă despre cei care învaţă, despre predare şi despre învăţare. A aborda astfel lucrurile constituie o strategie eficientă de predare-învăţare, cu focalizare pe curriculum.

În mod tradițional, copiii cu dizabilități (deficiențe, handicap) au fost școlarizați separat, în școli speciale, cu un curriculum special, distinct. În prezent, în şcolile incluzive sunt cuprinși, alături de elevii școlii și elevi cu dificultăți de învățare – cei cu dizabilități/ handicap, dar și cu tulburări și/sau dificultăți de învățare etc). Curriculumul în aceste școli trebuie să fie adaptat și echilibrat, cu o deschidere largă şi cu obiectivele de a oferi oportunităţi pentru ca toţi elevii să înveţe şi să aibă realizări, de a promova dezvoltarea spirituală, morală, socială şi culturală a elevilor şi de a-i pregăti pe toţi elevii şcolii pentru oportunităţile, responsabilităţile şi experienţele vieţii, atât cât permite dizabilitate.

Pentru elevii cu dificultăți de învățare, curriculumul adaptat trebuie să urmărească următoarele obiective:

- să permită elevilor să interacţioneze şi să comunice cu o largă diversitate de persoane;
- să permită elevilor să-şi exprime preferinţele, să-şi comunice nevoile, să aleagă, să ia decizii şi să aleagă acele opţiuni după care se conduc sau pe care le respectă ceilalţi oameni;
- să promoveze capacitatea de a-şi susţine singuri cauza sau de a se folosi de diversitatea sistemelor de susţinere şi sprijin;
- să pregătească elevii pentru viaţa de adult, asigurând cel mai mare grad de autonomie posibil şi să-i sprijine în a stabili relaţii de respect reciproc şi dependenţă unii faţă de ceilalţi;
- să ducă la creşterea gradului de conştientizare şi înţelegere de către elevi a mediului în care trăiesc şi a lumii înconjurătoare;
- să încurajeze elevii să exploreze, să fie curioşi, să cerceteze şi să caute provocări;
- să le ofere o gamă largă de experienţe de învăţare în fiecare dintre etapele şcolare, potrivit vârstei.

Programul de educație individualizată realizat de cadrele didactice presupune planificarea și organizarea unor activități care să corespundă nevoilor de dezvoltare ale copiilor, ca individualități speciale. Jocul liber creativ este cel mai eficient dezvoltării, deoarece pune accent pe individualitatea copiilor, fiecare copil va fi antrenat,

valorizat şi evaluat. Construindu-se ocazii de joc pentru fiecare, adaptate nevoilor personale, se pot proiecta activități cu întreaga clasă, într-un mediu educațional propice învățării. Revalorizarea jocului în învățare aduce roluri noi pentru cadrele didactice, ce vor putea să-și exerseze flexibilitatea și creativitate. Reușita activităților depinde și cât de bine s-a focusat cadrul didactic asupra cunoașterii individuale și colective a școlarilor, ilustrându-se calitatea parteneriatului educativ cadru didactic-copil-familie-specialişti (medicul, psihopedagogul, psihologul, cadrul didactic de sprijin). Un rol deosebit îl au mijloacele de învățământ și materialele didactice integrate, inclusiv cele digitale.

Cadrele didactice găsesc soluţii noi la problemele educative curente şi speciale, sprijinind afirmarea personalităţii copilului şi stimularea cooperării şi colaborării în grup. Dacă luăm în considerare cele cinci domenii de dezvoltare, este recomandat ca în planificarea individualizată să se identifice activităţi pentru:

- **dezvoltarea fizică**: *importantă este observarea progreselor de coordonare motorie grosieră la controlul mişcărilor fine*;
- **dezvoltarea emoţională**: *importantă este amenajarea spaţiului în aşa fel încât copilul să poată lucra şi singur şi cu ceilalţi şi să aflăm cum se simte copilul în raport cu sine şi de a oferi sprijinul atunci când este cerut*;
- **dezvoltarea socială**: *importantă este planificarea activităţilor de interacţiune socială şi de a observa cum se dezvoltă prieteniile copilului şi amenajarea de activităţi pentru grupuri mici de copii, creându-se posibilitatea jocului asociativ*;
- **dezvoltarea intelectuală**: *important este să observăm ce învaţă copiii, să oferim materiale care stimulează copiii, să adopte jocuri de imaginaţie şi să acordăm atenţie iniţiativelor şi explorărilor*;
- **dezvoltarea limbajului**: *important este să sprijinim comunicarea verbală între copii în joc şi în orice activitate, valorizarea fiecărui progres în dezvoltarea vorbirii corecte şi antrenarea fiecărui copil să folosească vorbirea corectă prin folosirea unor mijloace cât mai variate de stimulare.*

Planul de intervenţie educaţională în rezolvarea dificultăţilor de învăţare este un plan de intervenţie personalizată. Planul de intervenţie personalizat (PIP) corespunde nevoii de abordare cât mai individualizată a problemelor de învăţare. Fiecare copil este diferit şi fiecare problemă trebuie cunoscută şi tratată individualizat. PIP-ul este un un instrument conceput să răspundă nevoilor personale ale unui copil aflat în dificultate. Constituie un demers pentru a cunoaşte elevul şi de a aviza măsurile educative care se potrivesc. Este o grilă bine completată, de care se servesc toţi cei care decid să intervină asupra dezvoltării copilului şi să răspundă nevoilor personale ale unui copil aflat în dificultate.

După Goupil (1991) în planul de intervenţie se propun obiectivele învăţării şi ale inserţiei sociale, se determină criterii de evaluare, se precizează intervenţii, se descriu modalităţile şi resursele necesare pentru a sprijini copilul aflat în dificultate, astfel încât să se adapteze şi să înveţe mai bine.

Programul educativ individualizat este interesat în special de aspectele calitative ale dezvoltării (cum se dezvoltă şi cât se dezvoltă) pentru a putea stimula şi orienta pozitiv această dezvoltare. Identificarea şi măsurarea schimbărilor în dezvoltarea copilului prin folosirea unor metode adecvate evidenţierii comportamentelor vizibile, operaţionale devin obiective în programul educativ individualizat. Copiii cu cerinţe educative speciale prezintă situaţii de risc pentru dezvoltarea lor ulterioară. Cunoaşterea, prevenirea şi sprijinirea la timp a unei dezvoltări care să dea o şansă la adaptare și integrare socială reprezintă obiective de prim rang în educaţia incluzivă.

Printre riscurile importante în dezvoltarea copiilor cu cerințe educaționale speciale este identificată etichetarea lor şi izolarea de grupul de copii din care ei fac parte. Practic, recunoaşterea deficienţei unui copil este ineficientă dacă nu se identifică nevoile lui educative, adică recunoaşterea a ceea ce cere copilul pentru a se dezvolta.

Fiecare copil se confruntă cu probleme la un moment dat şi e necesar să fie sprijiniţi să înveţe. Dacă unele probleme se rezolvă, altele necesită sprijin continuu.În cazul copiilor cu cerinţe educative speciale (CES) e nevoie în mai mare măsură de o abordare individualizată. Noţiunea de CES desemnează necesităţile educaţionale complementare obiectivelor generale ale educaţiei formale, necesităţi care solicită o şcolarizare adaptată

particularităţilor individuale şi/sau caracteristice unei deficienţe ori tulburări de învăţare, precum şi o intervenţie specifică, prin reabilitare/recuperare corespunzătoare. CES exprimă o necesitate evidentă de a se acorda anumitor copii o atenţie şi o asistenţă suplimentară, fără de care nu se poate vorbi de egalizarea şanselor, de acces şi participare şcolară şi socială.

Un program individualizat are nevoie să se bazeze pe construcţia personalităţii copilului/elevului, având grijă de ceea ce este identitatea fiecăruia. Scopul fiecărui program de dezvoltare este să sprijine independenţa, asumarea responsabilităţilor, dobândirea capacităţii de decizie, facilitând astfel crearea unei imagini de sine puternice, pozitive care să conducă la creşterea încrederii în propriile forţe.

Planul educaţional individualizat pentru elev include:

1. Date generale despre elev
2. Date privind evaluarea elevului - Se vor reflecta concluziile generalizate formulate în rezultatul evaluărilor docimologice, medicale, psihologice, evaluărilor în ergoterapie, fizioterapie, logopedie, psihiatrie, realizate de către specialiştii Serviciului de asistenţă psihopedagogică.
3. Punctele forte şi necesităţile elevului - În descrierea punctelor forte ale elevului pot fi indicate stilul şi modul de învăţare preferat de elev (de exemplu: metoda vizuală, auditivă, kinestezică); abilităţi de învăţare deja dezvoltate (de exemplu, abilităţi organizatorice, abilităţi de gestionare a timpului); puncte forte în domeniul cognitiv şi comunicaţional (de exemplu, limbaj expresiv – expresivitate orală). Necesităţile identificate urmează să reflecte oportunitatea intervenţiilor individualizate: dificultăţile generale cu referinţă la abilităţile cognitive şi/sau senzoriale ale elevului (de exemplu, în domeniul memoriei vizuale); carenţe privind abilităţile legate de dizabilitatea elevului şi/sau care îi blochează/perturbă capacitatea de învăţare (de exemplu, cu privire la abilităţile sociale, atenţie, controlul emoţiei şi/sau scrisul) etc.
4. Necesitatea serviciilor de sprijin pentru elev şi identificarea acestora - De regulă, serviciile de sprijin sunt recomandate de către Serviciul de asistenţă psihopedagogică şi vizează cadrul didactic de sprijin.
5. Serviciile ce urmează a fi prestate copilului - Serviciile de consultanţă/consiliere, alte servicii prestate de către cadrele didactice, inclusiv cadrele didactice de sprijin, terapii specifice.
6. Caracteristicile specifice ale copilului şi intervenţiile planificate în contextul acestora. Caracteristicile specifice ale elevului vor fi precizate în urma evaluării complexe multidisciplinare, realizate de către specialişti pe domenii de dezvoltare (emoţional, motor, cognitiv, verbal, social) prin utilizarea instrumentelor adecvate de evaluare.
7. Tipul de curriculum pentru studierea disciplinelor şcolare - În funcţie de necesităţile elevului, acesta poate studia disciplina şcolară în diverse moduri: în conformitate cu Curriculumul general (CG); cu adaptări curriculare (CA); cu modificarea Curriculumului şi formularea altor finalităţi de învăţare/subcompetenţe decât cele indicate în Curriculumul general (CM).
8. Adaptări (de mediu, psihopedagogice, în materie de evaluare).

Adaptările de mediu includ schimbările sau măsurile de sprijin a elevului în mediul fizic al clasei sau al instituţiei.

Adaptările psihopedagogice includ modificările operate în strategiile pedagogice conforme Curriculumului general, pentru a facilita procesul educaţional pentru elev şi a-i asigura progresul în dezvoltare.

Adaptările în materie de evaluare se referă la modificarea metodelor/tehnicilor de evaluare, pentru a permite elevului să demonstreze competenţele achiziţionate.

9. Curriculumul individualizat la fiecare disciplină de studiu - Elaborarea curriculumului individualizat ţine de competenţa învăţătorului/profesorului la disciplina respectivă. În procesul de elaborare a curriculumului individualizat se va ţine de cont de punctele forte, necesităţile şi nivelul de dezvoltare a elevului. Curriculumul individualizat include finalităţi de învăţare (subcompetenţe), strategii/tehnologii didactice şi strategii de evaluare.

10. Planificarea evaluărilor - Evaluarea progresului şcolar se realizează continuu, prin evaluări curente. Vor fi planificate evaluări tematice, sumative şi de certificare. Evaluarea se va face în conformitate metodologia aprobată de Ministerul Educaţiei. Rezultatul evaluării trebuie să reflecte progresul în dezvoltarea copilului.
11. Activităţi de pregătire a tranziţiei elevului: de la învățământul gimnazial la un alt nivel de învățământ (liceu, şcoală profesională ş. a.) sau pentru facilitarea inserţiei sociale şi angajării în câmpul muncii.
12. PEI trebuie să fie consultat cu părinţii şi elevul. Procesul de consultare se realizează în conformitate cu un plan aprobat de către directorul instituţiei de învățământ. Informaţia privind rezultatele consultărilor se înscrie, în mod obligatoriu, în PEI.

Învățarea este unică la fiecare elev, în funcție de: stilul, ritmul, nivelul său de învățare și dezvoltare, caracteristicile și particularitățile sale, aptitudinile, așteptările, experiența sa anterioară. Elevul vine la școală cu un anumit stil de învățare, propriu experienței sale anterioare. Acest stil poate să nu fie cel mai eficient pentru el. Rolul profesorului este de a identifica stilul eficient, care se potrivește cel mai bine elevului și să-l sprijine să-l folosească.